

พัฒนาการของนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่
เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในภาคเหนือตอนบน
ของประเทศไทย*

The Development of Young farmers Development Policies
to Enhance Food Security in the Upper Northern of Thailand

พงศกร กาวิชัย, สมคิด แก้วทิพย์, เฉลิมชัย ปัญญาดี และสุริยจรัส เตชะตันมินสกุล
Pongsakorn Kawichai, Somkit Keawtip, Chalermchai Panyadee
and SuriyajarasTechatunminasakul
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
School of Administrative Studies, Maejo University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: foon27@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทและพัฒนาการภาคเกษตรกรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในภาคเหนือตอนบน 2) ศึกษาพัฒนาการของนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในภาคเหนือตอนบน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากการค้นคว้าแหล่งข้อมูลสารสนเทศ ข้อมูลที่ได้มีการนำเสนอเผยแพร่ทั้งในระดับองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ การศึกษาพัฒนาการในช่วงปี พ.ศ. 2500-พ.ศ. 2564 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเชิงพรรณนา เพื่อสร้างข้อสรุปที่นำมาสังเคราะห์เป็นข้อความบรรยายตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า

1. บริบทและพัฒนาการภาคเกษตรพื้นที่ในช่วงก่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเกิดการพัฒนาระบบการศึกษาและบุคลากรทางการเกษตรแผนใหม่ในการจัดตั้งแผนกยุวกสิกรในส่วนราชการ ส่งผลทำให้เกิดหลักสูตรการศึกษาและการพัฒนากสิกรรุ่นใหม่ในสถาบันการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนฝึกหัดครูกสิกรรม วิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และหน่วยยุวกสิกรรวม 8 จังหวัดภาคเหนือ

*ได้รับบทความ: 20 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 21 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 22 มีนาคม 2566

Received: August 20, 2022; Revised: March 21, 2023; Accepted: March 22, 2023

2. พัฒนาการนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญในรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2550 ถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2564) ยิ่งทำให้เห็นว่ารัฐบาลมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานคนรุ่นใหม่ในภาคเกษตร รวมถึงการพัฒนาให้เกิดการสร้างงานในชุมชนชนบท ที่กระตุ้นให้คนรุ่นใหม่กลับไปทำงานในพื้นที่ชุมชน ซึ่งสามารถแบ่งประเด็นย่อย ได้แก่ 1) ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับ 1-3) การส่งเสริมการศึกษาด้านเกษตรเยาวชน คนรุ่นใหม่และกลุ่มสถาบัน หรือองค์กรเกษตร 2) ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับ 4-6) การส่งเสริมการศึกษาด้านเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร 3) ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับ 7-9) การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน/ธุรกิจการเกษตรและสนับสนุนสถาบันการศึกษาการเกษตร และ 4) ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับ 10-12) การสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่หรือผู้ประกอบการเกษตร

คำสำคัญ: พัฒนาการของนโยบาย; เกษตรกรรุ่นใหม่; ความมั่นคงทางอาหาร

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the context and development of the agricultural sector to enhance food security in the upper northern and 2) to study the development of young farmers development policies to enhance food security in the upper northern. This is qualitative research collecting secondary data from researching information sources or information that has been presented and disseminated either at the level of organizations or agencies involved in driving the development of new generations of farmers. A study on development during the years 1957-2021. Data analysis uses content and descriptive analysis methods to create conclusions that are synthesized into narrative text based on the phenomena occurring by examining the validity of the data by using a triangular validation method.

The results showed:

1. Context and development of the agricultural sector in the pre-National Economic and Social Development Plan. The development of education system and new agricultural personnel in the establishment of a new generation of farmers in the government sector was born. As a result, education courses and the development of new generations of farmers in educational institutions, namely the Agricultural Teacher Training School, Agricultural College, and the new generation of farmers in 8 northern provinces, have been created.

2. The development of young farmers development, considered to have been important in the government continuously from about 2007 to the present (2021) further showing that the government has made efforts to solve the shortage of new generation workers in the agricultural sector. Including the development of job creation in rural communities. Which can be divided into sub-issues as follows: 1) The National Economic and Social Development Plan (No.1-3) - promotion of agricultural education for youth, new generation, institutional groups or agricultural organizations; 2) The National Economic and Social Development Plan (No. 4-6) - promoting and supporting education in agriculture and agroindustry; 3) The National Economic and Social Development Plan (No. 7-9) - driving sustainable agriculture/agribusiness and supporting agricultural education institutions and 4) The National Economic and Social Development Plan (No. 10-12) - creating and developing a new generation of farmers or entrepreneurs in the agricultural sector.

Keywords: Development Policies; Young Farmer; Food Security

1. บทนำ

ประเทศไทยถือเป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับประเด็นด้านความมั่นคงทางอาหารและพยายามขับเคลื่อนผ่านนโยบายของหน่วยงานภาครัฐและกิจกรรมของภาคประชาสังคมอย่างต่อเนื่องในการกระตุ้นในการสร้างความเข้าใจความตระหนักรู้ที่ถูกต้องของการสร้างความมั่นคงทางอาหารและการเกษตรเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Independent Evaluation Department (IED), 2013) แต่กลับตรงกันข้ามความรู้สึกของประชาชนไทยอย่างมีนัยสำคัญต่อความหมายของ “ความมั่นคงทางอาหารของโลก” จากการจัดลำดับของสถาบันดีอีโคโนมิสต์ อินเทลลิเจนซ์ ยูนิทหรือ EIU ได้จัดอันดับดัชนีความมั่นคงทางอาหารโลก (GFSI) ในปี พ.ศ. 2561 โดยประเทศไทยถูกจัดอยู่ในระดับที่ 54 จาก 113 ประเทศทั่วโลก ที่มีความมั่นคงทางอาหาร

และในประเทศในภูมิภาคอาเซียน ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 3 ของกลุ่มประเทศอาเซียนที่มีความมั่นคงทางอาหารรองจากประเทศสิงคโปร์และมาเลเซีย ซึ่งหลักของการประเมินในการจัดลำดับประเทศที่มีความมั่นคงทางอาหารประกอบด้วย 1) ความพอเพียงของอาหาร 2) ความสามารถในการหาซื้ออาหาร และ 3) คุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร โดยเป็นไปตามหลักขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) (The Economist Intelligence Unit (EIU), 2018)

การสรุปว่าประเทศไทยมีความมั่นคงทางด้านอาหารอาจจะเป็นการสรุปที่เร็วเกินไป แต่จากข้อมูลของ FAO ยังพบว่า ประชาชนไทยส่วนหนึ่งยังจัดอยู่ในกลุ่มผู้อดอยาก (Hunger) หรืออยู่ในภาวะทุพโภชนาการ (Undernourished people) นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่นที่อาจส่งผลกระทบต่อการ

ผลิตพืชอาหาร เช่น ฐานทรัพยากรธรรมชาติ มีแนวโน้มเสื่อมโทรมรุนแรงส่งผลกระทบต่อการผลิตภาคเกษตรและความมั่นคงอาหาร ระบบการผลิตภาคเกษตรยังต้องพึ่งปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศทำให้มีต้นทุนการผลิตสูง ขณะที่พื้นที่การเกษตรมีจำกัดและถูกใช้ไปเพื่อกิจการอื่น รวมทั้งกรณีการรุกคืบเข้าครอบครองที่ดินในการทำเกษตร และแรงงานภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2561) การขับเคลื่อนการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ภาคเหนือกลับมีข้อจำกัดและปัญหามากมายหลายประการ โดยเฉพาะด้านนโยบายที่เอื้อต่อเกษตรกรรุ่นใหม่ การพัฒนานโยบายที่ขาดความต่อเนื่อง การแก้ไขปัญหาด้านแรงงานภาคการเกษตรกรรมในพื้นที่ได้รับความสนใจต่อการพัฒนาขับเคลื่อนการพัฒนาแรงงานเกษตรกรรุ่นใหม่ และถือเป็นแหล่งพื้นที่การเกษตรที่หลากหลาย แต่พื้นที่ภาคเหนือก็มีความรุนแรงด้านปัญหาขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร และเกษตรกรมีอายุเฉลี่ยสูงที่เป็นไปตามแนวโน้มของประเทศ แต่เนื่องจากภูมิประเทศของภาคเหนือตอนบนค่อนข้างมีความพร้อมด้านปัจจัยพื้นฐานของการทำเกษตร เช่น อากาศดี น้ำดี (ไม่แล้งมาก) มีพืชพันธุ์การเกษตรที่หลากหลาย มีตลาดรองรับ หรือมีพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำเกษตร เป็นต้น (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2563) ทำให้คนรุ่นใหม่บางส่วนทั้งเป็นลูกหลานเกษตรกร หรือสนใจด้านการเกษตรเริ่มหันกลับมาทำการผลิตหรือเข้ามาในห่วงโซ่ด้านการเกษตร รวมถึงพื้นที่ภาคเหนือยังมีสถาบันการศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนด้านการเกษตรในหลากหลาย

ระดับ เช่น อาชีวศึกษา วิทยาลัยเกษตรกรรม (สอนในระดับปวช. ระดับปวส. ระดับอนุปริญญา) หรือมหาวิทยาลัย (สอนในระดับปริญญาตรี โท และเอก) เป็นต้น ยังรวมถึงการมีสถาบันวิจัย หรือการส่งเสริมด้านการเกษตรทั้งของภาครัฐ และเอกชนที่เป็นพื้นที่การเรียนรู้ของเกษตรกร หรือคนรุ่นใหม่ที่ต้องการเข้ามาสู่ภาคการเกษตร การดำเนินการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่ภาคเหนือล้วนแต่พยายามดำเนินการภายใต้ นโยบายของประเทศในการขับเคลื่อนประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการสร้างความปลอดภัยด้านสินค้าการเกษตร โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ ที่รับนโยบายสู่การปฏิบัติโดยตรงในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ผ่านแผนงาน โครงการและงบประมาณตามหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อให้เป็นไปตามการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี หรือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (สุภัทร คำมุงคุณ, 2562)

ดังนั้น เพื่อทราบถึงพัฒนาการทางนโยบาย พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่จากอดีตจนถึงปัจจุบันที่มีความเชื่อมโยงกับสถานการณ์ของการขับเคลื่อนภาคการเกษตรและการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่ถือเป็นอาชีพสำคัญของสังคมไทย รวมถึงการตีความ และการให้ความหมายของการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในแต่ละช่วงเวลาที่มีความสัมพันธ์ทางบริบทสังคมและเมืองต่อการส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ผ่านนโยบายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทำให้การพัฒนาภาคเกษตรสร้างการเอื้อหนุนให้เกิด

ความต่อเนื่องของภาคการเกษตรไปสู่ลูกหลานเกษตรกร ที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนา นโยบายเกษตรกรรมใหม่และเริ่มให้ความสำคัญในการกำหนดนโยบายของประเทศ ซึ่งการพัฒนามีความเน้นหนักเบาตามบริบทและสถานการณ์ที่มีผลกระทบทั้งภายใน และภายนอกประเทศที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายการพัฒนาภาคการเกษตรกรรมในพื้นที่ภูมิภาคที่มีความยืดหยุ่นกับสถานะความเป็นเกษตรกรรมและการสร้างคุณค่าความหมายของการสืบทอดอาชีพของเกษตรกรรุ่นใหม่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและพัฒนากลุ่มเกษตรกรเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารพื้นที่ภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการของนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากการค้นคว้าแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ เช่น สิ่งพิมพ์ตำราวิชาการบทความวิชาการ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนยุทธศาสตร์ชาติ การแถลงนโยบายของรัฐบาล แผนการปฏิบัติงาน แผนโครงการ สื่อวิทัศน์ บทสัมภาษณ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์

พัฒนาการนโยบายเกษตรกรรมใหม่ที่มีความเชื่อมโยงกับการกำหนดนโยบายและบริบทของภาคเกษตร เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจด้านวิถีคิด และกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรรมใหม่ที่มีการดำเนินงานจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่สะท้อนความเชื่อมโยงกับการเสริมสร้างสู่ความมั่นคงทางอาหาร โดยการศึกษาพัฒนาการในช่วงปี พ.ศ. 2500-พ.ศ. 2564 ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นหลัก โดยเริ่มทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยในช่วงปี พ.ศ. 2563-พ.ศ. 2564 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย เน้นวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเชิงพรรณนา เพื่อสร้างข้อสรุปนำมาสังเคราะห์เป็นข้อความบรรยายตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ได้แก่ สามเส้าด้านข้อมูลและสามเส้าด้านทฤษฎี (สุรางค์ จันทวานิช, 2556)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยพัฒนาการของนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในภาคเหนือตอนบน สามารถแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่

1. บริบทและพัฒนากลุ่มเกษตรกรเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในภาคเหนือตอนบน-ก่อนจะถึง พ.ศ. 2500 การพัฒนาศักยภาพหรือองค์ความรู้ทางด้านวิชาการและการปฏิบัติการผลิตสินค้าเกษตรเริ่มเข้ามาสู่ระบบการศึกษาและการส่งเสริมการพัฒนาเกษตรกรรมแบบวิถีชีวิตสู่ระบบการค้าขายการเพิ่มปริมาณการผลิตให้มีความสอดคล้องกับปริมาณประชากรที่เพิ่มขึ้นและ

การกระจายสินค้าไปสู่ภูมิภาคอื่นๆ เพิ่มขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหันมาสนใจการพัฒนาเกษตรและคนรุ่นใหม่ผ่านระบบการศึกษา หรืออบรมระยะสั้นในการสร้างเสริมความรู้ในการใช้เทคโนโลยีและองค์ความรู้ทางตะวันตกที่เข้ามาสู่ระบบทางการเมืองผ่านการกำหนดทางนโยบายของภาครัฐเพื่อให้สามารถสร้างความมั่นคงทางอาหารในทุกพื้นที่ (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2490)

จากพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพคนรุ่นใหม่ของภาครัฐส่งผลทำให้การทํานโยบายไปสู่การปฏิบัติให้พื้นที่ระดับภูมิภาคอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะภาคเหนือตอนบนที่ขณะนั้นช่วงประมาณ พ.ศ. 2467-พ.ศ. 2468 ได้เริ่มทำการเรียนการสอนของโรงเรียนฝึกหัดครูกสิกรรมประจำมณฑลพายัพ ต่อมาประมาณ ปี พ.ศ. 2470 มณฑลพายัพได้รวมเอาการฝึกหัดครูสามัญชั้นต่ำประจำมณฑลแผนกชาย ซึ่งนักเรียนทั้งหมดเป็นนักเรียนชายและสอนเน้นหนักด้านเกษตรกรรมหรือ “โรงเรียนกสิกรรมข้างเผือก” (ปัจจุบันคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่) โดยหลังจากนั้นไม่นานประมาณ ปี พ.ศ. 2474 ได้มีการขยายการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมไปสู่ระดับภูมิภาคมากขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2478 โรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมในภูมิภาคต่างๆ ได้ปิดตัวลงตามข้อบังคับของการปรับเปลี่ยนระบบราชการในขณะนั้น จึงได้มีการยุบรวมโรงเรียนในส่วนภูมิภาคทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกัน และมีการเสนอให้รักษาโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม (ปัจจุบันคือ มหาวิทยาลัยแม่โจ้)

ไว้ที่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่เพียงแห่งเดียว และเปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็นโรงเรียนมัธยมวิสามัญเกษตรกรรม ต่อมาจึงได้มีการยกฐานะของโรงเรียนจนก่อตั้งเป็นวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีฐานะเป็นกองวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในกรมเกษตรและประมง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2491 กระทรวงเกษตรธิการได้โอนกิจการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ให้กับกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยเปลี่ยนสถานะเป็นสถานศึกษาในระดับอาชีวศึกษาใช้ชื่อว่า “โรงเรียนเกษตรกรรมแม่โจ้” (มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ม.ป.ป.) ขณะเดียวกันประมาณ ปี พ.ศ. 2497 ได้มีพระราชบัญญัติจัดส่วนราชการจัดตั้งแผนกยุวกสิกรรมขึ้นในสังกัดกองส่งเสริมและเผยแพร่ กรมกสิกรรม ในปีนั้นมีการจัดตั้งหน่วยยุวกสิกรรมขึ้นในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดเชียงใหม่ โดยตอนนั้นมีหน่วยยุวกสิกรรมจัดตั้งขึ้น 984 กลุ่ม ในจังหวัด 71 จังหวัดทั่วประเทศ รวมถึง 8 จังหวัดภาคเหนือที่เข้าร่วมการสร้างยุวกสิกรรม จนสามารถพัฒนาเป็นวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีประจำจังหวัดในปัจจุบัน (อำพล พูลสวัสดิ์, 2554)

จากการให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องของการพัฒนาระบบการศึกษาด้านการเกษตรสมัยใหม่สู่การพัฒนา นโยบายหนุนเสริมเกษตรกร และการสร้างบุคคลกรที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการเกษตรในพื้นที่ชนบทมากขึ้น เพื่อให้เกิดการขยายพื้นที่การผลิตอาหารและการเพิ่มรายได้จากการผลิตสินค้าเกษตรกรรมของประชาชน ซึ่งทำให้การพัฒนาคนหรือแรงงานคนรุ่นใหม่ภาคเกษตรกรรมถือได้ว่ามีความพยายามในการสร้างพื้นที่เกษตร

อย่างต่อเนื่อง หากจะนิยามคำว่า “เกษตรกรรุ่นใหม่ หรือสักรุ่นใหม่” ในช่วงพัฒนาการก่อนจะเกิด แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก (ก่อน พ.ศ. 2500) ตามลักษณะของการพัฒนา การและการส่งเสริมสนับสนุนตามนโยบายของ หน่วยงานภาครัฐได้ว่า “คนรุ่นใหม่หรือเยาวชนที่ ได้รับการศึกษาด้านเกษตรที่เป็นวิทยากรสมัยใหม่ หรือหลักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม โดยมุ่งเน้นเตรียมคนหรือการสร้างคนรุ่นใหม่ที่มี ความรู้ความสามารถสาขาการเกษตรเข้าสู่อาชีพ ราชการ เช่น อาชีพครูเกษตร นักวิชาการส่งเสริม การเกษตร นักวิชาการหรืออาจารย์หรืออาชีพ ราชการที่เกี่ยวข้องในตำแหน่งอื่นๆ เป็นต้น รวมถึง การนำความรู้ความสามารถด้านการเกษตรสู่การ พัฒนาเกษตรของตนเอง ครอบครัวเพื่อเพิ่มปริมาณ การผลิตของสินค้าเกษตร และการใช้เทคโนโลยี สมัยใหม่ที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานภาครัฐในการ สนับสนุนส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ของเกษตรกร”

2. พัฒนาการทางนโยบายการพัฒนา เกษตรกรรุ่นใหม่ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ (ฉบับที่ 1-12) โดยสามารถแบ่งช่วง สถานการณ์สำคัญของพัฒนาการนโยบายการ พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ออกเป็น 4 ช่วงหลัก ได้แก่

2.1 ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-3 (พ.ศ. 2504 ถึง พ.ศ. 2519) การดำเนินนโยบายในการส่งเสริมและ พัฒนาเยาวชน คนรุ่นใหม่และกลุ่มองค์กร ภาครัฐ มองว่าการดำเนินงานสนับสนุนที่จะสามารถเข้าถึง ตัวเกษตรกรได้อย่างแท้จริง การทำงานกับกลุ่มของ เกษตรกรมีความจำเป็นในการขับเคลื่อนการ

ส่งเสริมวิชาการด้านการเกษตร โดยเฉพาะพื้นที่ใน เขตชนบทหรือพื้นที่ห่างไกลการเข้าถึงทรัพยากรที่ มีความจำเป็นได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนใน รูปแบบการพัฒนาศักยภาพบุคคลหรือกลุ่มเพื่อยกระดับการพัฒนากลุ่มคนในการรับข้อมูลข่าวสาร หรือการอบรมไปพร้อมๆ กัน เพราะเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรของภาครัฐ มีค่อนข้างน้อย ขณะเดียวกันในกลุ่มของเยาวชน คนรุ่นใหม่ภาครัฐให้ความสนใจในการให้ความรู้ และทักษะในการเสริมสร้างศักยภาพส่งเสริม สนับสนุนเด็ก เยาวชนและคนรุ่นใหม่มีความรัก ความสนใจในอาชีพเกษตร รวมถึงกระตุ้นให้ เยาวชน คนรุ่นใหม่มีความตั้งใจเล่าเรียน โดยเฉพาะ สาขาการเกษตรที่สามารถนำความรู้มาต่อยอด ในพื้นที่การเกษตรของตนเอง หรือการเข้าเป็น ข้าราชการในตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับด้านเกษตร ขณะนั้นมีความต้องการจำนวนมากทำให้รัฐบาล เล็งเห็นความสำคัญการขับเคลื่อนการจัดตั้งกลุ่ม/ สมาคมที่เกี่ยวข้องกับยุวเกษตรกรทั้งภายในและ ภายนอกสถาบันการศึกษาในการสร้างกำลังคนใน ภาคการเกษตรกรรมและบุคลากรของรัฐ รวมถึง การผลักดันภาคอุตสาหกรรมเกษตร (สำนักงาน สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2510)

การพัฒนาช่วงนี้มีความต้องการกำลังคน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาด้านการ เกษตรเข้าสู่การทำงานในระบบราชการและ อุตสาหกรรมเกษตร ที่ถือเป็นการเริ่มใช้แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเครื่องมือ ขับเคลื่อนประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาเกษตร กรรมเกษตรสมัยใหม่ที่สามารถตอบโจทย์การผลิต

เพื่อการค้าระหว่างประเทศและการผลิตสู่โรงงานอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น ทำให้การนิยามของการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ในช่วงดังกล่าวสามารถประมวลความหมายได้ว่า “การพัฒนาเยาวชนและคนรุ่นใหม่ให้มีการเรียนรู้ทักษะ ความรู้ วิทยาการด้านการเกษตรกรรมสมัยใหม่ ผ่านการศึกษาทั้งในและนอกระบบที่ภาครัฐดำเนินการจัดสรร เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย และสถาบันของภาครัฐ เป็นต้น โดยเน้นสร้างบุคคลากรที่มีความรู้ด้านวิชาการเกษตรกรรมในการเข้าสู่ระบบราชการและภาคอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อตอบสนองความต้องการในการพัฒนาแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ” จากความหมายของการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ในช่วงดังกล่าวจะเน้นไปที่เข้าสู่ระบบโครงสร้างการทำงานจริง ซึ่งมีความแตกต่างจากช่วงก่อนหน้านี้นี้ที่เน้นการให้การศึกษาความรู้ทางวิชาการเกษตรสมัยใหม่ในการเตรียมคนรุ่นใหม่หรือเยาวชนในการเข้าสู่การพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมในระบบภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมเกษตรเพิ่มมากขึ้น

2.2 ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4-6 (พ.ศ. 2520 ถึง พ.ศ. 2534) การพัฒนานโยบายที่เกี่ยวข้องกับด้านการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ที่เน้นการพัฒนาแรงงานผ่านระบบการศึกษาทั้งในระบบตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการศึกษาด้านอาชีวศึกษาหรือมัธยมศึกษาสายอาชีพ และการศึกษานอกระบบ ทั้งนี้การที่ภาครัฐมีความพยายามผลักดันการพัฒนาทักษะด้านแรงงานด้านการเกษตรส่วนหนึ่งเป็น

ความสอดคล้องที่ภาครัฐมีการส่งเสริมให้เกิดการลงทุนภาคอุตสาหกรรมเกษตร ทำให้นอกจากการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาแรงงานทักษะการเกษตรเพียงอย่างเดียว จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องหรือสามารถตอบสนองต่อความต้องการแรงงานในภาคอุตสาหกรรมการผลิตเกษตรโดยสถาบันการศึกษาทั้งระดับอาชีวศึกษาหรือระดับอุดมศึกษา มีการบูรณาการการเรียนการสอนกับทางภาคธุรกิจเอกชนมากยิ่งขึ้น (กิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์, 2564, หน้า 132-162) ขณะเดียวกันในชนบทการพัฒนาวิชาการ หรือผู้ประกอบการด้านการเกษตรในการเข้าไปสู่ฐานการผลิตสินค้าเกษตรให้เพิ่มมากขึ้นเพื่อป้อนสินค้าเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมยังมีความจำเป็นต่อการพัฒนาแรงงานหรือการศึกษาที่เข้าถึงคนรุ่นใหม่ หรือประชาชนทั่วไปได้รับวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าเกษตรที่สามารถเพิ่มทั้งปริมาณและคุณภาพ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2525)

การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมอย่างเต็มรูปแบบที่มีฐานการพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีสืบเนื่องจากนโยบาย และแผนพัฒนาช่วงก่อนหน้านี้นี้ นำพาการพัฒนาสังคมไทยเข้าสู่ยุคของภาคอุตสาหกรรมและการเงินการลงทุน ทำให้ภาคเกษตรแม้ว่าจะเป็นฐานอาชีพของคนในประเทศและยังเป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญกลับถูกให้คุณค่าน้อยลงทั้งการสนับสนุนด้านนโยบายและแผนการพัฒนา การให้คุณค่าของอาชีพเกษตร รวมถึงรายได้และความผันผวนของราคาสินค้าทางการเกษตรที่

ไม่มีความแน่นอน ทำให้การนิยามของการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ในช่วงดังกล่าวสามารถประมวลความหมายได้ว่า “การพัฒนาและสนับสนุนแรงงานคนรุ่นใหม่ให้มีศักยภาพปลูกพืชเศรษฐกิจที่สามารถพัฒนาไปสู่ด้านการตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชเศรษฐกิจที่สามารถนำไปสู่อุตสาหกรรมแปรรูป และการฝึกอบรมหรือการจัดหางานให้กับกลุ่มแรงงานรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม การเกษตรและการบริการ” จากความหมายของการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่จะเน้นสร้างแรงงานที่สามารถประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรมากยิ่งขึ้น และเน้นภาคอุตสาหกรรมเกษตรและบริการให้กับคนรุ่นใหม่และวัยแรงงานผ่านกระบวนการทั้งระบบการศึกษาด้านเกษตรและเทคโนโลยีไปสู่อุตสาหกรรมเกษตรอย่างเต็มรูปแบบ โดยให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนด้านสถาบันการเงินเพื่อพัฒนารูปแบบเกษตรแปลงใหญ่ที่เกี่ยวข้องพืชเศรษฐกิจ หรือการลงทุนภาคอุตสาหกรรมเกษตรทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ เพื่อให้แรงงานรุ่นใหม่สามารถเข้าไปสู่การประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรม

2.3 ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7-9 (พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2549) ถือได้ว่าในช่วงดังกล่าวนี้นี้มีความสำคัญกับการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ โดยปัจจัยหนึ่งเกิดจากปัญหาโครงสร้างของจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นในภาคเกษตรและแรงงานภาคเกษตร โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่มีน้อยลง ทำให้รัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรมรุ่นใหม่และส่งเสริมสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่สามารถเข้าสู่ภาค

เกษตรอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การศึกษาตามหลักสูตรการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้อง การเข้าถึงแหล่งเงินทุนหรือการสนับสนุนการผลิต ตลอดจนสามารถประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเพื่อสร้างผู้ประกอบการภาคเกษตรรุ่นใหม่ให้เป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและยกระดับการผลิตเกษตรกรรมสู่การประกอบการภาคอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545) ทั้งนี้นโยบายของภาครัฐเข้ามาเป็นเครื่องมือในการหนุนเสริมทักษะ เครือข่าย และแหล่งเงินทุนที่มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาคนรุ่นใหม่ในภาคการเกษตร เช่น การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี การรวมกลุ่มในการพัฒนาอุตสาหกรรมครัวเรือนที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรของภาครัฐ หรือการสร้างเครือข่ายด้านการตลาดที่ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนเกษตรกรรมรุ่นใหม่ เป็นต้น

การพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรมรุ่นใหม่มีการออกแบบทางนโยบายที่พยายามตอบโจทย์การพัฒนาภาพรวมของการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเด็นความมั่นคงทางอาหาร และการพยายามให้ประเทศเป็นครัวของโลก หรือเป็นพื้นที่แหล่งอาหารที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาค การให้ความสำคัญต่อการพัฒนาระบบเกษตรกรรมที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อภาคการเกษตร ทำให้การนิยามความหมายของคำว่า “เกษตรกรรมรุ่นใหม่” ของในช่วงดังกล่าวจะเห็นถึงความแตกต่างจากช่วงที่ผ่านมาอย่างชัดเจน จากการประมวลนโยบายการปฏิบัติทางนโยบาย และการขับเคลื่อนงานของ

หน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยสามารถให้ความหมาย คือ “เยาวชน คนรุ่นใหม่ หรือคนทั่วไปที่ความสนใจการประกอบอาชีพ เกษตร หรือการเป็นผู้ประกอบการด้านการเกษตร หรือแปรรูปอาหาร โดยเริ่มมีการประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีและสื่อโซเชียลมีเดียในการปรับใช้ในการ ดำเนินงานหรือประกอบการด้านเกษตร อีกทั้งการ พัฒนาสินค้าการเกษตรเน้นด้านความปลอดภัยของ สินค้าการเกษตร หรือการสร้างคุณค่าและมูลค่า ของสินค้าเกษตร” ถือเป็นการให้ความสำคัญกับ สินค้าเกษตรที่เน้นระบบการบริหารจัดการที่สร้าง ความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติในการ เพิ่มมูลค่าหรือเพิ่มคุณค่าสินค้าเกษตรมากกว่าการ ให้ความสำคัญด้านวิธีการผลิตหรือปริมาณการผลิต เพียงอย่างเดียว

2.4 ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10-12 (พ.ศ. 2550 ถึง พ.ศ. 2564) ถือได้ว่าช่วงนี้เป็นยุคทองของการพัฒนา เกษตรกรรุ่นใหม่ที่ได้รับมีความสำคัญจากรัฐบาล หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เห็น ถึงปัญหาต่อการพัฒนาศักยภาพคนรุ่นใหม่เข้าสู่ ภาคเกษตร ซึ่งการดำเนินงานตามนโยบายของ หน่วยงานภาครัฐได้พยายามปฏิบัติการในทุก รูปแบบของการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นโครงการ/ กิจกรรมต่างๆ ที่มีการดำเนินการโดยภาครัฐหรือ การดำเนินงานร่วมกับภาคเอกชน เพื่อการเสริม สร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่เข้าสู่อาชีพเกษตรอย่าง มีศักดิ์ศรีและสามารถเป็นฐานการผลิตที่มั่นคง ในพื้นที่ อีกทั้งยังมีการส่งเสริมสนับสนุนองค์ความรู้ อย่างครบวงจรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเกษตร

ไม่ว่าจะเป็นทักษะความรู้ด้านการผลิต ด้านการ ตลาด หรือด้านการแปรรูปสินค้าเกษตร รวมถึงการ ยกระดับสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรและ บางส่วนมีการดำเนินการจัดหาที่ดินทำกินให้กับ เกษตรกรรุ่นใหม่ที่ผ่านการอบรมหรือมีทักษะ ความรู้ความตั้งใจในการพัฒนาเกษตรอย่างครบ วงจร (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ, 2560)

จากการประมวลภาพรวมปรากฏการณ์ที่ เกิดขึ้น การกำหนดนโยบาย หรือแผนการปฏิบัติ งานการสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องที่ให้ความนิยามของคำว่า “เกษตรกร รุ่นใหม่” ของในช่วงนี้เริ่มมีความแตกต่างไปจาก เดิมในเมื่อก่อนประมาณ ปี พ.ศ. 2550 ซึ่งการให้ ความหมายว่า “เกษตรกรรุ่นใหม่มีช่วงอายุประมาณ 18 ถึง 45 ปี สามารถเข้าสู่การประกอบการด้าน เกษตรทั้งระบบ ได้แก่ ดันน้ำ (การผลิตสินค้า เกษตร) กลางน้ำ (การจัดการส่งสินค้าหรือการ แปรรูปสินค้า) และปลายน้ำ (การจำหน่ายหรือการ ทำการตลาดเอง) โดยที่เกษตรกรรุ่นใหม่สามารถ เข้ามากำหนด ควบคุมการดำเนินงานสินค้าเกษตร ของตนเองได้มากขึ้น และใช้การเทคโนโลยีทางการ เกษตรเข้ามาเพื่อทดแทนแรงงาน ที่สำคัญให้ความ สำคัญกับความยั่งยืนด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเปลี่ยนตัวของเกษตรกรรุ่นใหม่ช่วงหลัง โควิด 19 ที่การเกษตรกรรมจะมีรูปแบบที่ต่าง ไปจากเดิมและความท้าทายที่หลากหลาย” ขณะ เดียวกันในคำนิยามเกษตรกรรุ่นใหม่มักกล่าว ต้องมีความยึดโยงกับฐานการผลิตสินค้าเกษตร หรือที่ดินการผลิตเกษตร (ไม่ว่าเป็นที่ดินเป็นของ

ตนเอง หรือที่ดินเช่า หรือที่ดินของรัฐ หรือที่ดินร่วม) โดยที่เกษตรกรรุ่นใหม่ยังดำเนินการผลิตสินค้าเกษตรเป็นหลัก (ต้นน้ำการผลิต) และส่วนกลางน้ำ หรือปลายน้ำ ตลอดจนการผลิตเป็นประเด็นที่จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมและการพัฒนาของเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่องทั้งนโยบายที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของการปรับตัวหลังโควิด-19 และการเข้าถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพให้สามารถต่อรองและสร้างฐานการประกอบการด้านเกษตรอย่างสอดคล้องกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อสานต่อเจตนารมณ์และการสร้างความมั่นคงทางอาหารของในภาคเหนือตอนบนที่ยังดำเนินงานโครงการในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง สามารถแบ่งทั้งหมด 4 โครงการ ได้แก่ 1) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ โครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) กรมส่งเสริมการเกษตร 2) โครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) 3) โครงการคนกล้าคืนถิ่น มูลนิธิส่งเสริมการออกแบบอนาคตประเทศไทย และ 4) โครงการอาสาสมัครเพื่อสังคมสู่ชุมชนบ้านเกิด มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม

5. อภิปรายผลการวิจัย

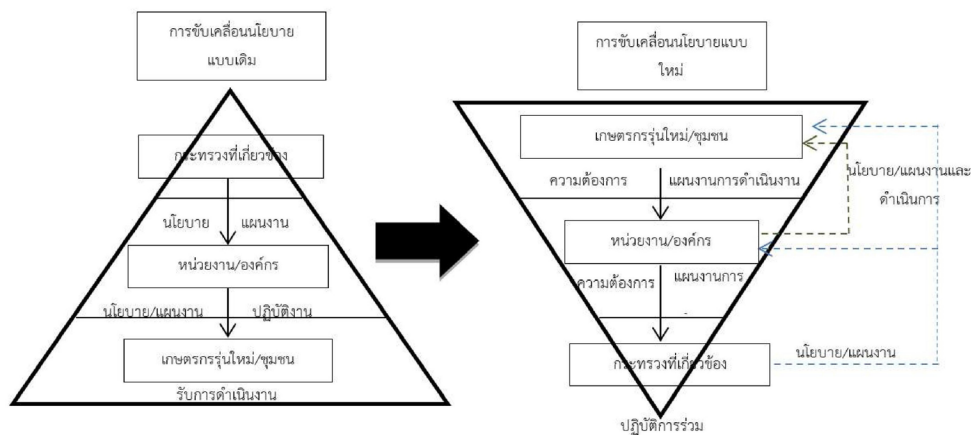
จากการสังเคราะห์พัฒนาการของนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารพื้นที่ภาคเหนือตอนบน สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เน้นรูปแบบการกำหนดนโยบายจากบนลงล่าง (Top-Down) การกำหนดจากหน่วยงานต้นสังกัดสู่หน่วยงานปฏิบัติในพื้นที่ที่มีการส่งเสริมและสนับสนุนเหมือนกันตามบทบาท อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการกำหนดนโยบายตัวแบบชนชั้นนำ ที่เน้นความสามารถของผู้กำหนดนโยบายที่กำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบายให้ชัดเจนและควบคุมการนำนโยบายไปปฏิบัติ เริ่มต้นมาจากการตัดสินใจของรัฐบาลกลางถือว่านโยบายมีผลต่อผลลัพธ์โดยตรง และไม่สนใจผลกระทบของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติที่มีต่อการให้บริการตามนโยบาย (จุฬพล นิธิพานิช, 2547) ทั้งนี้การกำหนดนโยบายจากบนลงล่าง ส่วนหนึ่งเป็นความพยายามของผู้เกี่ยวข้องทางนโยบายและสภาพแวดล้อมทางนโยบายที่เป็นส่วนสำคัญของการกำหนดและการตัดสินใจทางนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ไม่สามารถเข้าใจและรับรู้ต่อสถานการณ์ความเป็นจริงในระดับพื้นที่ ทำให้การกำหนดกฎเกณฑ์ทางนโยบายที่มีความทันสมัย มีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์หรือมีความสอดคล้องกับการสร้างทรัพยากรบุคคลในภาคการเกษตรที่เป็นคนรุ่นใหม่อย่างเหมาะสม เช่น กรณีของการพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตร แต่ปัจจัยเอื้อที่จะนำพาให้การขับเคลื่อนทางนโยบายหรือกรอบแผนทางนโยบายแทบจะไม่มีให้เห็นถึงแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ต้องการทำโฮมสเตย์หรือการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความสัมพันธ์กับ

กฎหมายที่ดิน (ที่ดิน สกป. หรือที่ป่าสงวนแห่งชาติ) หรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปสินค้าเกษตรเป็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือการปลูกพืชเศรษฐกิจใหม่ (กัญชา กระท่อม) เป็นต้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของวราดวง สมณศักดิ์ และประยูร อิมิวัตร์ (2564, หน้า 187-205) โครงการของหน่วยงานภาครัฐหลายโครงการไม่

ตอบสนองความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ เนื่องจากเป็นนโยบายหรือการสั่งการที่มาจากระดับบนลงล่าง ทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่ไม่มีส่วนร่วมนำเสนอความต้องการอย่างแท้จริง เนื่องจากเกษตรกรรุ่นใหม่มีความหลากหลาย มีคุณลักษณะและความต้องการการสนับสนุนที่แตกต่างกัน

ภาพที่ 1 รูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่พื้นที่ภาคเหนือตอนบน

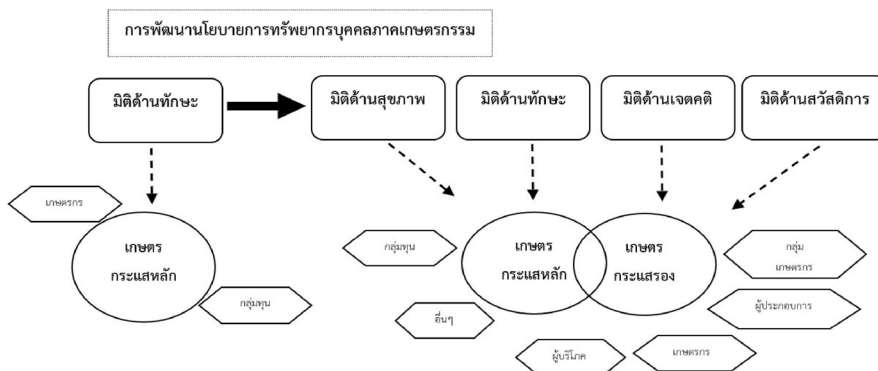
2. นโยบายการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ภาคเกษตรได้รับความสำคัญน้อยกว่าการพัฒนาบุคลากรในภาคอื่นในด้านเศรษฐกิจหลักการพัฒนา ศักยภาพทรัพยากรบุคคลากรของนโยบายภาครัฐ มักจะมุ่งเน้นไปที่การจัดการศึกษาในระบบเป็นหลักที่การพัฒนา ศักยภาพหรือการพัฒนาความรู้ของเกษตรกรต้องเข้าสู่การศึกษาในระบบที่มีการจัดการศึกษาผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่านั้น การพัฒนาองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติของ ตัวบุคคลหรือกลุ่มเกษตรกรถือเป็นความรู้ที่ไม่ถูกต้องตามหลักการหรือหลักวิชาการหรือ

เป็นการกระทำที่อาจจะก่อให้เกิดความเสี่ยงกับ ความไม่สำเร็จสูงในการจัดการผลิต โดยจำเป็นต้องเน้นการกำหนดนโยบายที่ครอบคลุมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภาคการเกษตรเหมือนการพัฒนาบุคลากรสาขาอื่นๆ ที่ต้องพิจารณา 3 มิติ คือ 1) มิติด้านทักษะ เป็นมิติที่เกี่ยวกับการศึกษา ทั้งที่เป็นการศึกษาในรูปแบบทางการ และรูปแบบ ไม่เป็นทางการ 2) มิติด้านสุขภาพ เป็นมิติที่ เกี่ยวข้องกับด้านความสมบูรณ์ ปราศจากโรคร้าย ใช้เจ็บทั้งด้านกายภาพและจิตภาพ และ 3) มิติ ด้านเจตคติ เป็นมิติที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิด

เกี่ยวข้องกับตัวเอง บุคคลอื่น และกลุ่มคน (ไกรยพ ธีรยา คินันท์, 2531) ขณะเดียวกันการกำหนดนโยบายมุ่งเน้นการพัฒนาระบบเกษตรกรรมหลัก หรือที่เรียกว่า “เกษตรกรรมที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ” ทำให้การจำกัดความของการพัฒนาบุคคลมุ่งไปที่กลุ่มชนชั้นนำ องค์กรหรือหน่วยงานที่มีต้นทุนสูงทั้งเงินทุน ที่ดิน แรงงาน หรือสิ่งปลูกสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถเข้าถึงการดำเนินงานที่เกิดขึ้นกับนโยบายการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของภาครัฐเป็นหลัก แต่ทางกลับกันเกษตรกรรายย่อยหรือกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้รับหรือเข้าถึงการศึกษาน้อย อาจจะไม่สามารถเข้าถึงการพัฒนาศักยภาพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร หรือการศึกษาด้านการเกษตรทั้งในระบบและนอกระบบที่หน่วยงานภาครัฐ

จัดสรรให้อย่างทั่วถึง จนกระทั่งในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 เป็นต้นมาที่เริ่มมีการพูดถึงและการกำหนดนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ที่เป็นการเปิดกว้างมากยิ่งขึ้นทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษา ซึ่งการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ที่ชัดเจนย่อมส่งผลต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่และในช่วงดังกล่าวเริ่มเห็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมที่เกษตรกรรายย่อยเข้าถึง หรือการเปิดโอกาสให้กับเกษตรกรทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพในพื้นที่หรือผ่านสถาบันการศึกษาในรูปแบบระยะสั้น หรือระยะกลางมากขึ้นถือเป็นแนวโน้มที่ดีต่อการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่รายย่อยของพื้นที่

ภาพที่ 2 มิติการพัฒนานโยบายการทรัพยากรบุคคลภาคเกษตรที่เน้นความหลากหลาย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
 - 1.1 รัฐบาล/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเชื่อมั่นและเปิดโอกาสให้กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่

เข้าถึงโครงการหรือกองทุนที่กลุ่มสามารถบริหารจัดการเองได้ ขณะเดียวกันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพียงอำนวยความสะดวกและมีหลักเกณฑ์การดำเนินงานที่ชัดเจนแต่ไม่สร้างเงื่อนไขที่เป็น

อุปสรรคกับเกษตรกรรมมากเกินไปก็สามารถสร้างพื้นที่ให้กับกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ ทั้งการมีพื้นที่การผลิตและการประกอบการเกษตรเพิ่มมากขึ้น

1.2 รัฐบาล/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องที่มีความสอดคล้องกับการพัฒนานิเวศเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มากขึ้น เช่น การกำหนดระเบียบการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเป็นมีสถานะเป็นนิติบุคคลหรือการกำหนดนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องการผลิตแอลกอฮอล์จากผลผลิตเกษตร เป็นต้น

1.3 รัฐบาล/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเล็งสำคัญ และกำหนดนโยบายการพัฒนาคนรุ่นใหม่ที่มีความสอดคล้องกับระบบเกษตรเกษตรกรยั่งยืนหรือเกษตรปลอดภัยที่นำไปสู่การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารที่สามารถอยู่รอดในวิถีการเกษตร และมีหน่วยงาน องค์กรหรือชุมชนให้การสนับสนุนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรออกแบบการวิจัยเพื่อการประเมินผลทางนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่จะส่งผลต่อการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารทั้งในระดับพื้นที่ภาคเหนือตอนบน และพื้นที่ภาคอื่นๆ ที่สามารถรวบรวมข้อมูลที่กระจายตัวของนโยบายและการประเมินผลที่มีความหลากหลายรอบด้าน เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

2.2 ควรวิเคราะห์องค์ประกอบของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภาคการเกษตรที่มีความหลากหลาย และกระบวนการของการพัฒนา

ทรัพยากรมนุษย์ในการเข้าสู่ภาคการเกษตรเพื่อนำไปสู่การออกแบบและการกำหนดนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างครอบคลุมมากขึ้น

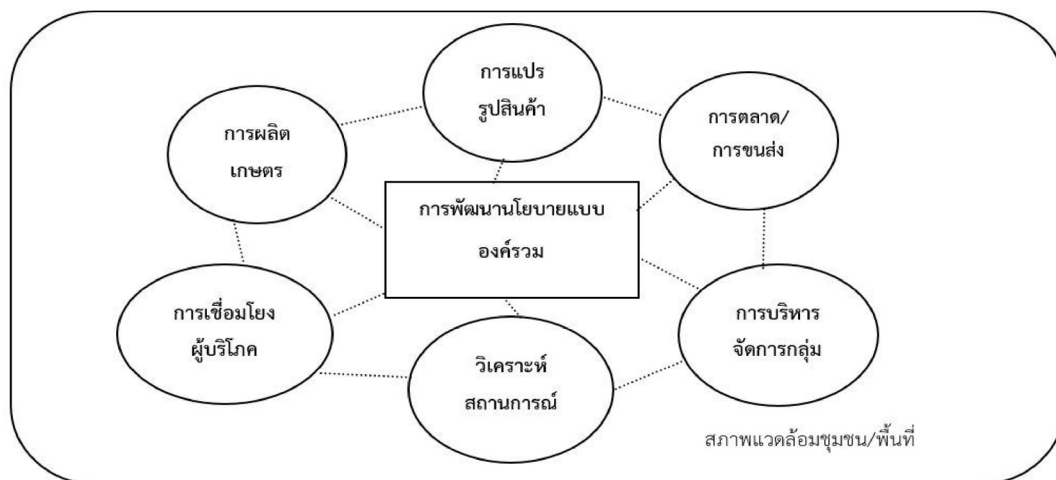
7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากสถานการณ์สำคัญของโลกและของไทยที่มีความสัมพันธ์ในเชิงระบบทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมทุกภูมิภาคทั่วประเทศ จนนำมาสู่การกำหนดนโยบายของภาครัฐและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับแรก ปี 2504 พัฒนาการทางนโยบายพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ถือมีการดำเนินงานมาอย่างยาวนานกับสังคมไทยในฐานะเป็นสังคมเกษตร การพัฒนานโยบายการส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่หรือการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเข้าสู่ภาคการเกษตรของภาครัฐที่มีความแตกต่างกันตามบริบททางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง ทำให้การวิเคราะห์การขับเคลื่อนนโยบายและสถานการณ์ของการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีนัยสัมพันธ์กับการปรับเปลี่ยนของความมั่นคงทางอาหารของพื้นที่ การกำหนดนโยบายหรือการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของภาครัฐ และภาคเอกชนที่เข้ามามีบทบาทการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยเฉพาะในช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2551 ถึง 2564) ที่เริ่มมีสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ หลังจากทีเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่มีแนวโน้มอายุเฉลี่ยสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และการเข้าสู่ภาคการเกษตรของคนรุ่นใหม่มีน้อยลง ทำให้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาด้าน

ความมั่นคงทางอาหาร ทั้งด้านการเข้าถึงแหล่งอาหาร และความปลอดภัยทางอาหารและเกษตร การศึกษาพัฒนาการของนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ และการสร้างความมั่นคงทางอาหารที่มีความสอดคล้องอย่างมีนัยสำคัญ มีความเชื่อมโยงเชิงนโยบายของการพัฒนาการนโยบายพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ที่ต้องให้ความสำคัญต่อสถานการณ์บริบททางเศรษฐกิจและสังคม โดยผลประโยชน์ต่อความหมายของการเงินเกษตรกรรม

รุ่นใหม่ของแต่ละยุคแต่ละสมัยที่มีความผันแปรไปกับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในช่วงนั้นๆ จนนำมาสู่การตัดสินใจและการกำหนดนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ที่มีความต้องการหรือเป้าหมายของการพัฒนาภาคเกษตรที่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในแต่ละช่วงของการเปลี่ยนแปลงที่มีนโยบายเป็นตัวกำกับทิศทางการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ และการพัฒนาสังคมเกษตรกรรมต่อไป

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ที่ได้รับ

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ โครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก (คปก.) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่เล็งเห็นความสำคัญและอนุมัติทุนวิจัยประจำปี พ.ศ. 2560 รุ่นที่ 20

เอกสารอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์. (2564). พัฒนาการเกษตรกรรมของประเทศไทย: ในมิติด้านการพัฒนาชุมชนคุณภาพชีวิต. *วารสารพัฒนศาสตร์*, 4(1), 132-162.
- ไกรยุทธ อีรตยาสินนท์. (2531). *แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษาและฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- จุมพล หนีมพานิช. (2547). *การวิเคราะห์นโยบาย ขอบข่าย แนวคิด ทฤษฎี และกรณีตัวอย่าง*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (ม.ป.ป.). *ประวัติมหาวิทยาลัยแม่โจ้*. เข้าถึงได้จาก <https://www.mju.ac.th/main/history/evolution.php>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2563). *ประวัติมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*. เข้าถึงได้จาก <https://www.cmru.ac.th/>
- วราดวง สมณศักดิ์ และประยูร อิมิวัตร. (2564). การเสริมสร้างและพัฒนาทนายทนายเกษตรกรรุ่นใหม่ตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย. *วารสารนิติรัฐกิจและสังคมศาสตร์*, 6(1), 187-205.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2561). *รายงานประจำปี*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2510). *แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2525). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2545). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2490). *รายงานการการแถลงนโยบายคณะที่ 18 พลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ต่อรัฐสภาครั้งที่ 8/2490*. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ สำนักวิชาการ.
- สุภัทร คำมุงคุณ. (2562). *การสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุภากร จันทวานิช. (2556). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำพล พูลสวัสดิ์. (2554). *การส่งเสริมและพัฒนากลุ่มยุวเกษตรกร อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ปี 2552*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- Independent Evaluation Department (IED). (2013). *Food Security Challenges in Asia*. Philippines: Asian Development Bank.
- The Economist Intelligence Unit (EIU). (2018). *Global Food Security Index*. Retrieved from <https://foodsecurityindex.eiu.com/Index>